

Sosiaali- ja terveysministeriö
PL 33
00023 VALTIONEUVOSTO

Sosiaali- ja terveysministeriön avustusasioden neuvottelukunta:

Kaikki lisäleikkaukset tekisivät hallitun sopeutumisen mahdolltomaksi

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaedellytyksiin kohdistuu tällä hetkellä vakavaa epävarmuutta ja jopa uhkia järjestökentän laaja-alaisesta alasajosta. Hallituskauden aikana sote-järjestöihin kohdistuu historiallisen suuret leikkaukset: valtionavustusten tasoleikkaus nousee portaittain noin 37 prosenttiin vuoteen 2027 mennessä. Yhteensä säästöjä sote-järjestöjen toimintamäärärahoista haetaan yli 300 miljoonan euron edestä. Viimeisin, 10 miljoonan lisäleikkauspäätös tehtiin kevään 2025 kehysriihessä.

Leikkausten täytäntöönpano on vasta käynnissä, eikä niiden kohdentamista vuosille 2026–2027 ole vielä määritelty. Tästä syystä vaikutuksia ei ole voitu ennakkoon arvioida. On kuitenkin selvää, että yli kolmanneksen leikkaus rahoituksesta aiheuttaa vakavia ja laaja-alaisia häiriöitä järjestöjen hyvinvointia vahvistavalle ja ongelmia ehkäisevälle työlle.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioden neuvottelukunnalla on lakisääteinen tehtävä ottaa kantaa valtionavustusten strategiaan linjauksiin ja kehittää avustuspolitiikkaa. Neuvottelukunta käy parhaillaan tiivistä vuoropuhelua avustuskeskus STEAn kanssa siitä, miten jo päätetty tasoleikkaus voitaisiin toteuttaa hallitusti ja vaikutuksia yhteiskuntaan minimoiden. Jo nyt on selvää, että hallittu ja vastuullinen toimeenpano on erittäin haastavaa. Lisäleikkaukset tekisivät käytännössä mahdolltomaksi löytää ratkaisuja, joilla vakavat yhteiskunnalliset seuraukset voitaisiin välttää. On kuitenkin tärkeää, että vuoropuhelua osallisuusrakenteessa käydään ja voidaan jatkaa, jotta laskevien avustustason toimeenpano johtaa mahdollisimman hallittavaan lopputulokseen.

Valtiovarainministeriön ehdottamat 100 miljoonan lisäleikkaukset vuosille 2026–2027 nostaisivat kokonaisleikkauksen noin 63 prosenttiin. Tämä tarkoittaisi laajaa järjestötoiminnan alasajoa, konkurssreja ja suomalaiselle yhteiskunnalle monella tavoin kriittisen työn loppumista. Jäljelle jäävä rahoitus ei riittäisi edes järjestötoiminnan alasajon kustannuksiin, kuten irtisanomisiin ja sopimusvelvoitteiden täyttämiseen.

Neuvottelukunta on vakavasti huolissaan siitä, että hallitus budjettiriihessään päättää toteuttaa jonkin lisäleikkauksen jo päätettyjen leikkausten päälle, vaikka ehdotettu 100 miljoonaa ei toteutuisikaan. Lisäleikkaus aiemmin päätetyn leikkaustason päälle murentaisi

käytännössä edellytykset hallitulle muutokselle. Tällöin ei ole enää löydettävissä yhteisiä ratkaisuja, joilla vakavilta yhteiskunnallisilta seurauksilta voitaisiin välttyä.

Leikkaukset rikkovat parlamentaarista sopua

Jo tehtyjen päätösten myötä hallitus on irtautunut vuoden 2022 parlamentaarisesta sovusta, jossa kaikki eduskuntapuolueet sitoutuivat takaamaan vakaan siirtymän Veikkauksen rahapelituotoista budjettirahoitukseen. Tuolloin sovittiin järjestöavustusten tasosta vuosille 2024–2026. Sote-järjestöjen vuoden 2025 valtionavustuksia on kuitenkin jo leikattu 80 miljoonalla eurolla, ja ensi vuodelle on suunniteltu yli 30 miljoonan lisäleikkaus.

Valtionavustukset kasvoivat nimellisesti vuosina 2000–2024, mutta avustusten inflaatiokorjattu taso on pysynyt paikallaan koko 2000-luvun. Vuonna 2020 avustusten ostovoimakorjattu määrä oli samalla tasolla kuin vuonna 2004, josta se oli laskenut 46 miljoonalla eurolla – eli 16 prosentilla – vuoteen 2024 mennessä.

Sote-järjestöjen työtä ja sen tuloksellisuutta seurataan tarkasti

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen työ on Suomessa poikkeuksellisen tarkasti seurattua. STM:n alaisuudessa toimiva STEA arvioi avustuskohteiden vaikuttavuutta yksityiskohtaisesti. Tulosten perusteella vain noin 1 % hankkeista on arvioitu heikosti tuloksellisiksi, kun taas 72 % sai arvion hyvä tai erittäin hyvä. Näin merkittävä tuloksellisuus osoittaa, että järjestötoiminta tuottaa yhteiskunnallisesti arvokasta vaikuttavuutta – jonka romuttaminen kolmanneksen leikkauksella on ristiriidassa sekä hyvinvointitavoitteiden että kustannustehokkuuden kanssa.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen osuus koko sote-sektorin nettokäyttökustannuksista (23,9 mrd. euroa vuonna 2023) on vain noin 1,56 prosenttia. Tällä summalla järjestöt tuottavat ennaltaehkäisevää ja täydentävää tukea, joka osaltaan vähentää painetta julkisessa palvelujärjestelmässä.

Hallitusohjelman ja käytännön ristiriita

Hallitusohjelmassa korostetaan hyvinvoinnin edistämistä, sairauksien ehkäisyä ja kolmannen sektorin roolia näissä tehtävissä. Lisäksi aktiivinen kansalaisyhteiskunta tunnustetaan demokratian kulmakiveksi. Samalla kuitenkin hallituksen budjettipolitiikka uhkaa romuttaa juuri nämä tavoitteet.

Sote-järjestöillä on vuosikymmenten aikana rakentunut oma paikkansa osana suomalaista hyvinvointikonaisuutta. Niiden poistaminen tästä rakenteesta ei poista tarvetta ennaltaehkäisevälle tai matalan kynnyksen tuelle – se vain siirtää kustannukset muualle, usein raskaampiin ja kalliimpiin julkisiin palveluihin. Esimerkiksi hyvinvointialuejohtajat ovat jo ilmaisseet huolensa järjestötyön jatkuvuudesta.

Sopeutumista on tuettava konkreettisin keinoin

Jo päätetyn 37 prosentin leikkauksen toteuttaminen vaatii rinnalle tukitoimia, jotka voivat järjestöjä sopeutumaan muutoksiin:

1. Lahjoitusten verovähennysoikeuden laajentaminen:

Verovähennysoikeus on tärkeää laajentaa yksityishenkilöiden ja yritysten sote-järjestöille tekemille lahjoituksille. Muille järjestösektoreille jo tulossa olevaa verovähennystä ei voi maksattaa sosiaali- ja terveysjärjestöillä uutena lisäleikkauksena, vaan se on aivan välttämätön toimi tukemaan sopeutumista jo päätettyihin leikkauksiin. Sote-järjestöjen jättäminen vähennyksen ulkopuolelle olisi epäyhdenvertaista muihin sektoreihin nähden, mutta myös yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti epätarkoituksenmukaista tilanteessa, jossa nimenomaan sote-kenttään kohdistuu kokonaisuutena erityisen suuret leikkaukset. Samalla on tärkeää tunnistaa, että järjestöillä on hyvin keskenään erilaiset mahdollisuudet hankkia lahjoituksia toimintaansa.

2. Hallinnollisen taakan keventäminen:

Valtionavustustoiminnan hallinnollisen taakan keventäminen on välttämätöntä, jotta mahdollisimman suuri osa jäljelle jäävästä avustussummasta kanavoituu järjestöjen sosiaalista hyvinvointia- ja terveyttä vahvistavaan työhön.

3. Mahdollisuus vaikuttaa leikkausten kohdentumiseen:

Järjestöillä tulee olla mahdollisuus ehdottaa, mihin osiin omaa toimintaansa leikkaukset kohdistuvat. Vuoden 2025 yleisavustuksiin isoimmat leikkaukset kohdentaan "juustohöylä"-malli aiheutti monissa järjestöissä suhteettomia vahinkoja, jotka olisi voitu välttää joustavammalla kohdennuksella.

Neuvottelukunnan tiivistetyt kannanotot

- **Päätetty 37 %:n leikkaus** vaikuttaa laajasti sote-järjestöjen kykyyn tukea hyvinvointia ja ehkäistä ongelmia yhteiskunnassa.
- **Lisäleikkaukset tekevät hallitusta sopeutuksesta mahdottoman** ja johtavat yhä lisääntyvään tuloksellisen toiminnan alasajoon.
- **Sopeutumista on tuettava** mm. laajentamalla lahjoitusten verovähennysoikeutta sote-järjestöille.
- **Valtionavustustoiminnan byrokratiaa on purettava**, jotta jäljelle jäävä rahoitus kohdentuu mahdollisimman tehokkaasti ydintoimintaan.

- **Järjestöille on annettava mahdollisuus vaikuttaa** leikkausten kohdentumiseen oman toimintansa sisällä.
- **Avustusasioden neuvottelukunta osallisuusrakenteena tukee ratkaisujen löytämistä** laskevien avustustasojen toimeenpanoon.

26.8.2025,

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioden neuvottelukunta